

Claude Lévi-Strauss'ta Mitos

Ahmet Uğurlu*

Öz: İnsanoğlu var olduğu günden bugüne sürekli bir şekilde içinde yaşadığı evreni ve bununla ilişkili olarak kendi varlığını anlamlandırma çabası içerisinde olmuştur. Bu anlamlandırma çabasında evrenin varlık bulmasına bağlı olarak gökyüzü, yeryüzü, denizler ve dağların nasıl oluştuğu önemli bir yer teşkil etmektedir. Ayrıca, insanın varlığa gelişi ve bununla irtibatlı bir şekilde iyilik ve kötülüğün mücadelesi de bu anlamlandırma çabasında insan zihninin konu edindiği önemli bir sorundur. Tarih öncesi dönemlerde insanın anlama çabası, olguyu olabildiğince kendi gerçekliğinde tanımlama ya da resmetme şeklinde gerçekleşmemiştir. Bunun yerine evrenin ve insanın yaşam mücadelesine dair gerçeküstü semboller kullanılarak belli anlam dünyaları yaratılmaya çalışılmıştır. Bu bağlamda mitler, insanoğlunun gerek evrensel anlamda yaşama gelişini tanımlamada gerekse bir bölgedeki topluluğun kendi varlığını anlamlandırmada kullandığı kutsal söylenceler olarak tanımlanabilir. Lévi Strauss'a göre mitosları insanın doğal yaşamdan kültürel evreye geçiş döneminin düşünce ve söylem yapısı olarak kabul etmek gerekir. Arkaik insan, doğadan elde etmiş olduğu rasyonel düşünce yapısını mitos kurgusuna yansıtmış ve bunun üzerinden toplumu kurgulamayı başarabilmiştir. Lévi Strauss, mitosların anlaşılmasında, modern dünyanın kullandığı mantık yapısının ve müzikte var olan nota düzeneğinin kolaylık sağlayacağı fikrini taşımaktadır. Bu durum ilk insan ile bugünkü insan arasında temel anlamda farklılıkların olmadığını gösterdiği gibi bu benzerliğin keşfedilmesi sonucunda da insan denen mefhumun müphemliğinin büyük oranda giderilebilmesini de sağlayacaktır.

Anahtar Kelimeler: Mitos, Arkaik İnsan, Lévi Strauss, Müzik, Yapısalcılık.

Abstract: Humankind has been continuously trying to interpret the universe they live in and the existence they have since coming into being. How the sky, the earth, the seas and the mountains were created have an important place in this process of interpretation as something related to the creation of the universe. Humankind has also tried to understand the struggle between goodness and evil, and how humanity came into existence. In this process of interpretation, human efforts to understand these things were not much based on factual truth. Rather, in prehistoric times, the human struggle to understand life and the universe was a struggle that used surreal symbols. For this reason, myths may be defined as sacred legends which both explain the existence of community of a certain region or of humankind. Thus, mythos should be considered as a system of thinking and discourse of the transition period from primitive life to culture. Archaic people expressed the form of rational thinking they experienced though nature with mythos fiction so that they could grasp society and what it was. Lévi Strauss has the idea that the logical structure of the modern world and the note system in music can help us to understand mythos. In light of this, it will be noticed that there has never been a great difference between primitive and modern men and finding out their similarity will help us to find answer questions about the vagueness of humankind.

Keywords: Mythos, Archaic People, Lévi-Strauss, Music, Structuralism.

* Dr., Abant İzzet Baysal Üniversitesi, Felsefe ve Din Bilimleri Bölümü.

İletişim: dusunurugurlu@hotmail.com, Adres: Abant İzzet Baysal Üniversitesi, Gölköy Kampüsü, 14280, Bolu.

Atf©: Uğurlu, A. (2014). Claude Lévi-Strauss'ta mitos. *İnsan & Toplum*, 4(7), 113-133.

DOI: <http://dx.doi.org/10.12658/human.society.4.7.M0064>

Giriş

İnsanoğlu var olduğu ilk andan bu yana sürekli olarak içinde yaşadığı “evreni” ve bununla ilişkili olacak bir şekilde “kendi varlığını” anlamlandırma çabası içerisinde olmuştur. Bu anlamlandırma çabasında evrenin varoluşa gelmesine bağlı olarak gökyüzü, yeryüzü, denizler ve dağların nasıl oluştuğu önemli bir yer teşkil etmektedir. Ayrıca insanın varlığa gelişi ve bununla ilişkili bir şekilde iyilik ve kötülüğün mücadelesi de bu anlamlandırmada insan zihninin algılama amacında olduğu olgulardır. Tarih öncesi dönemlerde insanın anlama çabası olguyu olabildiğine kendi gerçekliğinde tanımlama ya da resmetme şeklinde olmamıştır. Bunun yerine evren ve insanın yaşam mücadelesine dair gerçeküstü “semboller” kullanılarak anlam dünyası yaratılmaya çalışılmıştır. Bu nedenle “mitler”, insanoğlunun gerek evrensel anlamda yaşama gelişini tanımlamada gerekse bir bölgedeki topluluğun kendi varlığını anlamlandırmada kullandığı “kutsal söylenceler” olarak tanımlanabilir (Eliade, 1993, s. 13). Lévi Strauss bu söylenceler üzerinde çalışmalar yaparak bunlarda dile benzer bir yapının olup olmadığını göstermeye çalışmıştır. Lévi Strauss insanın ortak bir zihin yapısına sahip olduğu kabulünden hareket ederek bunun mitlerde de bulunabileceğini iddia etmiştir. Lévi Strauss’taki bu yaklaşımın kökeninde Batı düşüncesinin yapısal özelliği olan insanın bir ide etrafında tanımlanması ilkesinin olduğu söylenebilir. Yani Batı’nın gerek bilim adamları gerekse de düşünce adamları, “öteki”ni tanımlamada sürekli olarak aynı kabulden hareket etmektedirler. Bu açıdan bu çalışmanın amacı, mit tahlillerinden yola çıkılarak Lévi Strauss’un elde ettiği yerel kabilelere dair verileri Modern Batı düşüncesinde bulunan kabulleri savunmak için nasıl kullandığını ortaya koymaktır.

Kutsal söylenceler “olguya” ait bilgiyi elde edip kullanma imkânına sahip olmadıkları için sembolik bir dil kullanmışlardır. Sembolik dil, mitlerin anlatacağı herhangi bir unsurun tasavvurunu insanın hayal dünyasında yaratmaya yöneliktir. Çünkü insanoğlunun içinde bulunduğu evreni anlamlandırmadan kendi yaşamını şekillendirebileceği bir anlam dünyasına sahip olması mümkün değildir. Mitlerde sembolik bir dil kullanılması, aynı zamanda onların tamamen hayal ürünü olup gerçeklikle hiçbir bağlantılarının olmadığı anlamına gelmez (Eliade, 1993, s. 13). Mitler insanoğlunun hayal dünyasına ait olan sembollere başvursalar da gerçeklikten kopuk bir yapıda değillerdir. Bunun sebebi mitlerin, gerçekliği, insanın hayal dünyasında tasavvur edilebilecek şekilde sunmasıdır. Bu nedenle mitleri, “gerçeğin” gerçek üstü bir dille anlatılması olarak değerlendirmek mümkündür.

Mitlerin bu yapısı, kültür üretmemiş ya da hâlâ doğal hayat küresinde yaşamaya devam eden insanların dünyasının anlaşılmasına imkân sağlamaktadır. Bu nedenle de Batılı antropologlar, insanoğlunun tarihsel gelişim sürecini tanımlamada doğa-kültür karşıtlığı üzerinden hareket etmektedirler. İnsanoğlunun bugünkü düzeye belli evrimsel süreçlerin sonunda gelebildiği yaklaşımına dayalı olarak yapılan insanın kökenine dair araştırmalarda, doğa-kültür karşıtlığına başvurulmaktadır. Bunun sonucu olarak insan-

lığın doğal yaşamdan medeni yaşama nasıl geçebildiğinin anlaşılması, insanın anlama dünyasının ilk hâlini tanımlamayı sağlayacağı için insanlığın ilk düşünme biçimleri olan mitlerin araştırılması önem kazanmaktadır. Böylece, insanın doğadan aldığı dürtülerle hareket etmekten belli bir ölçüde vazgeçip bugünkü kültür seviyesine nasıl ulaşılabildiği sorusu aydınlığa kavuşacaktır. Aynı şekilde, bugünkü insanın karmaşıklaşmış zihin ve kültür yapısı, insanın tam olarak tanımlanmasının önünde önemli bir engel oluşturmaktadır. İnsanın mahiyetini anlayabilmek için insanın en saf hâli olan ilk hâline gitmeyi tasarlayabilmek meselenin çözümünü kolaylaştıracağı gibi bugünkü insana dair bir yaklaşım elde edilmesine imkân sağlayacaktır. Bu başarılı olduğunda, insanın bugün yaşadığı birçok sorunun hem tanımlanabilmesinde hem de çözülebilmesinde kolaylık elde edilecektir. Günümüz insanının yaşadığı sorunların başında, modern dünyanın aşırı evrenselleştirici yönleri karşısında insanın özgün yönlerinin kaybolması ve ırk üstünlüğüne dayalı yaklaşımlar gelmektedir (Lévi Strauss, 1994a, s. 19). Lévi Strauss, modern dünyada yaşanan bu sorunları anlayabilmenin yolunun “yaban insanın” anlama tarzı olan mitosunu tahlil etmekten geçtiğini düşünür. Lévi Strauss’a göre insanlık son dönemlerde eski zamanlara nazaran daha fazla tek tipleştirici bir uygarlığa ve kültüre doğru ilerlemektedir. Bunun doğurduğu sonuç olan farklılaşmanın yok olması, insanoğlunun tarihten getirdiği kültür çeşitliği için büyük bir tehlike oluşturmaktadır. Ona göre antropologların en büyük önceliği, insanın mevcut sorununu çözüme kavuşturabilecek bir yaklaşım elde edebilmektir. Lévi Strauss’un buradaki amacı, salt ilerlemeye yönelik evrenselleştirici bir öz ya da mahiyet tespitine gitmek değildir. Gerçi evrenselleştiriciliği anımsatan bir mahiyet arayışı hissi uyandırsa da Lévi Strauss’un ırk ve kültürler arası farklılığın sürekliliğine inancı vardır (Lévi Strauss, 1994a, s. 85).

Buna bağlı olarak Lévi Strauss’a göre arkaik insanın düşünme tarzı olan “mitosu” anlamak, günümüz için karanlıkta kalmış “doğa-kültür” ayrımının keşfedilmesini sağlayacaktır. İlkel insan “doğal” yaşamdan “medeni” yaşama geçiş sürecinde düşünme aracı olarak “mitosu” kullanmıştır (Lévi Strauss, 1969, s. 4). Mitos çözümlemesi yoluyla mitosun derinliklerindeki anlamı ortaya çıkarma, insanın kendisini tanımlamayı sağlayacağı gibi aynı zamanda, “kültürün” temel kurucu ögesi olan “aklın” doğasının bulunmasına da yardımcı olacaktır (Lévi Strauss, 1987, s. 53-54). Bu amaçlar çerçevesinde “mitos” araştırmalarını yapan Lévi Strauss, modern aklın özü olan “rasyonel düşünme” tarzının mitoslara hâkim olduğu kabulünden hareket etmektedir. Ona göre “rasyonalite” insanın doğasına hâkim olan düşünme tarzı olduğu için, insanla ilgili yapılacak antropolojik araştırmaların sonucunda, bunu doğrulayacak kanıtlara ulaşmak mümkündür (Lévi Strauss, 1987, s. 21).

Mitosu evreni anlamada yöntem olarak kullanan insanların da bugünün insanı gibi bir anlam dünyasına sahip olduğu ve anlamın da ancak düzen ilkesiyle birlikte var olabileceği fikri, Lévi Strauss’u evrensel bir “akli yapının” mevcudiyetine inanmaya götürmüştür. Mitos araştırmaları, bu “evrensel akli yapının” keşfini sağlayarak insanlığın karan-

lıkta kalmış ilk dönemlerini anlamamıza imkân verecektir. Lévi Strauss bu anlamda, ilkel insanın bugünkü insanla kıyaslanmasını doğru bulmaz (Lévi Strauss, 1994a, s. 34).

Lévi Strauss'a göre insanlık, kültür farklılıklarına rağmen doğasından gelen ortak "akli yapıya" her zaman sahip olmuştur. Ona göre bu yapıyı ortaya çıkarmanın yöntemi, modern dünyanın sahip olduğu araçlarda mevcut olan düşünce tarzıyla mitosta var olan ilkel insanın düşünme tarzı arasındaki temel benzerlikleri bulmaktır (Lévi Strauss, 1987, s. 53). Lévi Strauss, bu benzerliğin müzik ve bilgisayarların çalışma tarzında olduğunu göstermeye çalışarak insanlık için "rasyonel düşünmenin" vazgeçilmezliğini ve çağdaş bilim felsefesinin gücünü kanıtlama çabasına girmektedir. Müzikte var olan dizelerin tekrarı sayesinde oluşan anlam ile mitosta bulunan ve bireyin zihin dünyasını etkileyip dönüştürmek için var olan yapı arasındaki benzerlik, mitosun anlaşılmasına yardım edebilir (Lévi Strauss, 1974, s. 298).

Lévi Strauss, bu özellikleri nedeniyle mitlerin bilime konu edilebileceğini savunarak onların anlamsızlığına ve incelemeye değer olmadıklarına yönelik yaklaşımların da doğru olmadığını düşünür (Lévi Strauss, 1994b, s. 34). Ona göre doğa bilimleri ile kültür bilimleri tam anlamıyla benzer olmasa da onlar arasında biçimsel açıdan birbirlerinden faydalanmayı mümkün kılacak bir yakınlık mevcuttur (Lévi Strauss, 1986, s. 23). Yazı öncesi dönemde, insanın hayatı algılama biçimi olan mitlerin bilimsel olarak açıklanabileceğini bu yakınlık göstermektedir. Bundan dolayı Lévi Strauss'a göre mitleri insanlığın bilimden uzak, karanlık dönemleri olarak görmektense uygarlığın mevcut gelişiminin kökenlerinin anlaşılmasını sağlayacak objektif bir bağlamda değerlendirmek daha doğru olacaktır (Lévi Strauss, 1986, s. 31).

Claude Lévi Strauss'ta Mitos

Claude Lévi Strauss, "yapısalcı anlayışın" kurucularından biri olarak kabul edilir. Yapısalcılık, insan kavramını belirleyen ortak özelliklerin varsayımına dayanmaktadır (Lévi Strauss, 1987, s. 127). İnsanı, kendi dışındaki varlıklarla olan farklılıklarıyla tanımlama çabası içerisine giren yapısalcılık, konu edindiği bütün sorunları bu pencereden görmeye çalışmıştır. Yapısalcı yaklaşıma göre insan veya doğadan bahsetmek, derinlerde var olan "değişmezlerin" konu edinilmesi anlamına gelir (Köse & Kodal, 2011, s. 6). Her ne kadar bu değişmezlerin görünür kısmı yüzeysel farklılıklarla örtülmüş olsa da insanı veya doğayı belirleyen temel yapı hiçbir zaman kaybolmamıştır (Lévi Strauss, 1976, s. 115).

Jean Piaget herhangi bir olguda yapıdan bahsedebilmek için üç temel özelliğin bulunması gerektiğini belirtmektedir. Yapının vazgeçilmez birinci özelliği öğelerin bir araya gelerek meydana getirdiği bileşenlerin oluşturduğu bütünlüktür. İkincisi yapının durağan olmadığını gösteren dönüşüm özelliğidir. Son olarak da bu değişimin bir sınırının

olması anlamında öz-kuralama özelliğidir (Piaget, 1982, s. 12-20). Yapı kendisinden olmayı dışarıda bırakma ve belirli olanın değişeni düzenleme gibi niteliklerinden dolayı tesadüfe yer bırakmaz. Ayrıca bu özelliklerinden dolayı da yapı bilim olma özelliğini kazanır.

Ferdinand de Saussure'nin öğrencisi tarafından derslerinde tutulan notların daha sonraki bir dönemde Genel Dil Bilimleri Dersleri adında bir eserde yayımlanmasıyla yapısalılık düşüncesinin ortaya çıktığı kabul edilir. Saussure, bu eserde daha önceki dil anlayışının aksine dilde bir yapının varlığını gösterecek yeni tespitlerde bulunur (Culler, 1985, s. 17). Daha önceki dil bilim yaklaşımlarında dildeki kelimeler bağımsız birer unsur olarak ele alınırken Saussure yeni dönemde bunun bir dizge içerisinde ele alınmasının daha doğru olduğunu savunmuştur. Dildeki unsurların diğerleri ile ilişkili bir şekilde ele alınması gerektiği düşüncesi dilde bir yapının olduğu fikrini desteklemiştir. Saussure, dildeki bu yapının zıt yönler içerdiğini ortaya koymaya çalışmıştır. Ayrıca Saussure'un, dilin bireysel kullanımla sınırlı olmayıp daha çok toplumsal bir olgu olduğunu iddia etmesi ortak bir yapı olduğunu ve birey tarafından değiştirilemez özellikte olduğunu göstermiştir. Bu şekilde tanımlanması, dilin kendi başına diğer bilimlerden ayrı bir şekilde incelenmeye ve bilim vasfını kazanmaya uygun olduğu düşüncesini desteklemiştir. Dildeki unsurlar arasında bir yapının olduğu ve kelimelerin dizgesiz ele alınmayacağı yaklaşımından sonra Roman Jakobson, tarafından yapı kavramı dildeki ses yapısına kadar genişletilmiştir. Roman Jakobson dildeki dizge yapısına benzer bir şekilde seslerin arasında da yapı kavramını destekleyecek bir özelliğin olduğunu göstermiştir. Buna ek olarak da Roman Jakobson, Saussure'e benzer şekilde, bu sesteğin yapının zıt niteliklere sahip olduğunu da göstermeye çalışmıştır. Levi Strauss, Jakobson'un görüşlerini destekleyecek şekilde sesler arasındaki uyumun bilinçaltından kaynaklanmasına rağmen anlam içeren yapıda olduğunu özellikle vurgular. Bu nedenle Roman Jakobson'un seslerde bulunduğu uyum ve yapıya benzer bir durumun antropoloji ve mitos çalışmalarında da gösterilebileceğini savunan Lévi Strauss, dil biliminde ortaya çıkmış olan yapısalıcı yaklaşımı, alanın dışına çıkararak bir yöntemle dönüştüren ilk kişidir (Işık, 2000, s. 37). Ona göre dil bilim diğer bilimlere nazaran sistemli bir yapıya erken kavuşup temel konularını netleştirdiği için olağanüstü bir yere sahiptir. Bunun sonucu olarak Lévi Strauss, yapısalıcıların dil biliminde varsaydıkları niteliğe benzer bir yapının insan düşüncesinin ilkel hâli dâhil bütün evrelerinde bulunduğunu göstermeye çalışmıştır (Işık, 2000, s. 65). Yapısalılık, Lévi Strauss'un bu yaklaşımı, edebiyattan sanat ve sinemaya kadar diğer alanlara da yansımış ve böylece büyük bir akım hâline gelmiştir.

Lévi Strauss kültür ve kökenine dair araştırmalar yaparken evlilikle ilgili birçok kuralın varlığı kendisini tedirgin ettiği için bu kuralların altında saçma olmayan ve düzen içeren bir yapının gerekliliği düşüncesiyle hareket etmiştir. Çünkü ona göre düzen ve yapı olmadan "anlamı" kavramak kesinlikle olanaksızdır (Lévi Strauss, 1986, s. 24). Anlamın elde edilebilmesi için verinin değişik bir dile çevrilebilmesi gerekir. Çevirinin olabilmesi

için de kurallar gerekir (Lévi Strauss, 1979, s. 13). Kuralları olmayan bir çevirinin iletişimi sağlaması ve bilgi alışverişine konu olabilmesi mümkün değildir (Lévi Strauss, 1987, s. 127). Bu nedenle Lévi Strauss'a göre mitlerin anlaşılabilmesi için onların içinde bulunan düzenin ortaya çıkarılması gerekmektedir.

"Böyle belirgin bir düzensizliğin ardında bir düzen aramaya çalışmak benim ilk yönelimimdi. Akrabalık dizgeleri ve evlilik kuralları üzerinde çalıştıktan sonra bir şans eseri (herhangi bir amaçla değil) mitolojiye yöneldim. Sorun orada da bütünüyle aynıydı. Mitolojik öyküler nedensiz, anlamsız, saçmadır ya da öyle görünür; gene de dünyanın her yerinde yeniden ortaya çıkar gibidir. Zihnin herhangi bir yerdeki tuhaf bir yaratımı, eşine rastlanmaz bir yaratım olabilir, aynı yaratımı bütünüyle farklı bir yerde bulamazsınız. Sorunum, bu belirgin düzensizliğin ardında bir tür düzen olup olmadığını bulmaya çalışmaktı, hepsi bu." (Lévi Strauss, 1986, s. 24).

Lévi Strauss'a göre insanoğlunun entelektüel girişimlerindeki ortak özellik her zaman bir düzen ortaya koymak olmuştur (Lévi Strauss, 1987, s. 118-119). Eğer bu durum, insan zihninin temel düzen gereksinimini temsil ediyorsa unutulmamalıdır ki insan zihni de evrenin yalnızca bir parçasıdır ve evrende bir düzen vardır (Lévi Strauss, 1986, s. 25). Evrende kaosun olmayışı ve insan zihni ile evren arasındaki derin bir bağın oluşu, insan zihninin de zorunlu olarak belli bir yapı ve kurallar çerçevesinde çalışması sonucunu doğurmuştur. Lévi Strauss için insanlığın farklı unsurları arasında kültürel ayrımlar olsa da insan zihninin benzer bir yapıda ve aynı yetilere sahip olduğu antropolojik araştırmaların en fazla desteklediği noktalardan biridir. Kültürler ve bireyler arası farklılıklar bu gerçeği değiştirmedeği gibi bu birbirine her yönüyle benzememe durumu kültürel hayat bakımından verimli bir noktadır. Bu anlamda kültürel yapıya anlam kazandıran ve aklın doğasında mevcut olan tümel yapıya ulaşmak, "yapısalcılığın" en temel gayesi olarak görülebilir. İnsan, doğadan devraldığı "akli yapıyı" dil ve kültür yoluyla fenomenlere dönüştürür. Kültür ve dile dair bir mantık çözümlemesi bize, her şeye yön veren derin yapıya ve tüm insanları aynı kavram altında birleştirme imkânı veren zihinsel ilkelere ulaşmayı temin eder (Lévi Strauss, 1969, s. 24).

Levi Strauss dil-anlam ilişkisine yönelik yaklaşımını etkileyen Roman Jakobson sesler arası ilişkinin belli bir düzen içerisinde anlamın meydana getirdiğini düşünmektedir. Bu açıdan bakıldığında dilde var olan anlam sesler arasındaki ilişki ve bunun dizgeler arasında bir yapıya dönüşmesinden doğduğu söylenebilir. Yani her şekilde ister dilde olsun ister dilin dışındaki yapılarda olsun anlam ile düzen ya da yapı arasında kopmaz bir ilişkinin olduğunu söylemek mümkündür. Çünkü herhangi bir şekilde düzen olmaksızın anlamın meydana gelmesi ve bunun insanlar arasında iletişime konu olabileceği düşünülemez. Bu sebeple yapısalcı düşünürler, insanın bilinçaltı dünyasının iletişime kaynaklık eden ve dile anlam sağlayan temel unsurların düzen ve yapı olduğu konusunda hemfikir olmuşlardır. Dil bilim dildeki değişmeyen yapı ile kültür ve fiziksel nedenlerle değişebilen dilin özellikleri arasında bir ilişki kurmaya çalışır (Lechte, 2006, s. 125).

Madan Sarup, yapısal dil bilimin dört temel işlevi yerine getirdiğini ifade etmektedir. Yapısalcılık ise, dikkatleri dil bilim görüngüsüne ilişkin bilinç çalışmalarından, yapı dışı-bilinçdışı çalışmalarına yöneltmiş; ikinci olarak elde bulunan terimlere birbirinden bağımsız terimler gibi yaklaşmak yerine bu terimler arasındaki ilişkileri çözümlenmeyi hedeflemiş; üçüncü olarak da dizge kavramını yeniden ortaya koymuş ve son olarak genel yasaları keşfetmenin peşine düşmüştür (Sarup, 1997, s. 66).

İnsanın geçmiş yaşantılarının araştırılması ve tahlile tabi tutulması, eskiye duyulan merakın ötesinde, temel ve evrensel olanın "insanın doğasının" özünü oluşturduğu yargısına ve o doğayı anlayarak kendimizi geliştirebileceğimiz varsayımına dayanmaktadır. Yani tarihe, bugünü yorumlayabilmek ve geleceğe dair daha sağlam adımlar atabilmek için bir geri dönüştür. Lévi Strauss'a göre bugünü dünden tamamen ayırmak mümkün değildir. Çünkü tarih geçmişin değil, şimdiki zamanın bir parçası olarak vardır (Leach, 1985, s. 34). Lévi Strauss'un ilkel insanla ilgilenmesinin altında yatan temel neden, ilkel insanın bugünkü insan için arkaik bir yapıya sahip olduğu inancına sahip olmasıdır. Bu anlamda ilkel insan, insan soyu için zorunlu olan özün indirgenmiş modeli olmaktadır (Leach, 1985, s. 20). İlkel insanın doğa ve yaşama dair anlayışlarının günümüzle ilişkisini yakalamaya çalışmak, insan deneni varlığın tarihin akışına direnen zihinsel yapısını ortaya çıkarmayı sağlayacaktır. Bugünün insanı, kültür ve teknolojinin unsurlarına aşırı derecede maruz kaldığı için kendisinde mevcut evrensel yapı çözümlenmez bir yapı arz etmektedir. Bu nedenle bugünün insanını yapısal anlamda çözümlenbilmenin yolu, insan neslinin kültürden arık ve ilk örneği olan ilkel insanı tanımlayabilmekten geçmektedir (Lévi Strauss, 1963, s. 31).

Lévi Strauss da Batılı bilim adamlarının genel özelliği olan bilimsel olana inanma yaklaşımına sahiptir. Bilim etkinliğinde doğada ve insanın yapısında mevcut olan kuralları keşfetme çabasının olması, "yapısalcılığı" anımsatmasına imkân sağlamıştır ki bu da Lévi Strauss açısından bilimin ayrıca bir değer kazanmasına neden olmuştur. Tabi ki bu durum, bilimin bir gün her soruya tam cevap vereceği düşüncesine sebep olmamıştır. Lévi Strauss, bilimin uğraşacağı sorunların hep var olacağını ve bu anlamda tamamlanan bir süreç olmadığını ifade etmesine rağmen bilimin uğraş alanı dışında bir şeyin varlığına da inanmamaktadır (Lévi Strauss, 1986, s.19). Bu nedenle Lévi Strauss, ilkel insanların sahip olduğu düşüncenin bilime konu olamayacağı düşüncesine veya bilim dışı olduğu fikrine kesinlikle karşı çıkmaktadır.

"Kültürü, biz antropologların diliyle söylemek gerekirse doğaya indirgemek gibi bir düşüncem yok; ama gene de kültür düzeyinde tanık olduklarımız, biçimsel açıdan (elbette tözsel açıdan değil) aynı türden görüngülerdir. Kültürel olan kuşkusuz, çok daha karmaşık ve çok daha fazla sayıda değişkeni kendinde toplasa da aynı sorunu doğa düzeyinde gözlemleyebileceğimiz noktaya kadar izleyebiliriz."(Lévi Strauss, 1986, s. 23).

Yapısalcılık, insanı "ortak yapıya" sahip bir varlık olarak değerlendirmesi nedeniyle, akli yapı bağlamında birbirine tamamen zıt toplumların olabileceği fikrini yadsımaktadır. Bu nedenle yapısalcılıkta ilkel insanın da bilimin araştırma alanına konu olmayı hak edeceği düşüncesi hâkimdir. Gerçi bu hak etme, ilkel insanın bugünün insanını anlamaya hizmet edebilmesinden kaynaklandığı için bu tavır etik anlamda eleştiriye tabi tutulabilir. Bununla birlikte ilkel insanlara yönelik daha aşağılayıcı düşüncelere sahip olan Batılı anlayışlara nazaran Lévi Strauss, bu konuda daha eşitlikçi görünmektedir. Bu yaklaşımın onu, ilkel insanda bugünün insanının kültürden arınmış hâlini bulmaya yönelten önemli bir etken olduğu söylenebilir. Bu anlamda Lévi Strauss'a göre tarih sürecinde insan bu günün insanında mevcut olan yapıyı içinde daima barındırmıştır. Dünün bugünden geri olduğu fikri, insanın daima temel yapıyı taşıdığı fikrine ters düştüğü için Lévi Strauss düz bir çizgide ilerlemeci fikrine karşı çıkmaktadır. Lévi Strauss, kabile insanların zor koşullarda yaşamasına rağmen son derece çikarsız bir hayat anlayışı sürdürmelerini, ilkel insanın bugünün insanı gibi bir mantığa sahip olduğuna kanıt olarak göstermektedir (Lévi Strauss, 1986, s. 28).

Lévi Strauss'a göre ilkel insanın bugünün insanından farklı düşünmesini sağlayan en önemli etken, zihninin algıladığı nesnenin farklılığıdır. Lévi Strauss, zihnin yorumlama çabasında bulunduğu nesnenin farklılığının, yapısal farklılığa sebep olmayacağı ve oluşan kültür farklılığının, temelde bir farklılığa kanıt olarak gösterilemeyeceği fikrine sahiptir. Ayrıca "yaban düşünce" ile modern düşüncenin farklılaşması, yaban düşüncenin evreni mümkün olduğu kadarıyla en kısa yollarla kavrama çabasından kaynaklanmaktadır. Bu çaba sadece genel değil aynı zamanda bütünsel olarak kavramaya yöneliktir. Yani "Her şeyi anlamazsan hiçbir şeyi açıklayamazsın." cümlesini ifade eden bir düşünme yoludur. Bu, adım adım ilerleyerek çok sınırlı görüngüleri açıklamaya çalışılan oradan da başka tür görüngülere geçen bilimsel yaklaşım ile çelişir. Descartes'in belirttiği gibi bilimsel düşünce güçlüğü çözmek için ne kadar gerekiyorsa onu o kadar parçaya bölmeyi amaçlar (Lévi Strauss, 1986, s. 29).

Bilimsel düşünce, nesneyi tanımlayabilmek ve diğer olgularla birlikte bir teori çerçevesinde anlamlandırabilmek için nesneyi olabildiğince küçük parçalara bölmeyi metot olarak benimsemiştir. Yaban düşünce ise olguların herhangi bir tikel durumunu göz önüne almadan, tamamen bir bütünsellik içerisinde evreni ve insanı anlama çabasıdır. Buna sebep olarak ise, o dönemde insanın olguyla ilişkisinin salt görmeye dayalı olması gösterilebilir. Bununla beraber evreni tanımlamanın, insan olmanın zorunlu bir sonucu olduğu göz önüne alındığında yaban düşüncenin bu bilme ihtiyacını gidermede kullanacağı başka bir yol mevcut değildir. Bu nedenle, nesneyi tanımlamada bu yöntemi kullandığı için yaban düşüncüyü, anlamsız bir dünyaya sahip olduğu suçlamasına tabi tutmak doğru olmayacaktır. Modern bilimsel düşünce söz konusu olduğunda daha hassas ölçüm araçları ve teknolojik aletler olguyu daha küçük ölçekte tespit edebilmeyi başarabildiğinden, detaylandırarak evreni tanımlama çabasına girme ihtiyacı hissedil-

mektedir. Yani nesneyi daha ayrıntılı bir incelemeye tabi tutarak herhangi bir özelliğini göz ardı etmeden tanımlamayı hedeflemektedir. Ancak bu şekilde nesne hakkında daha doğru ve uygun bir tanımlamaya ulaşabileceği düşüncesi hâkimdir. Bunun dışında bir yöntemin, nesnenin kendisine has özelliklerinin göz ardı edileceği ihtimalini taşıdığı için gerçeğe uygunluğu şüpheli olacaktır (Lévi Strauss, 1986, s. 28-29).

Bu ilkel anlayışla, rasyonel düşünme tarzı arasındaki farklılık, temelde var olan benzerliğe aykırı bir durum değildir. İlkel insanlar, yaşama karşı sahip oldukları rasyonel düşünce tarzlarını bu şekilde ifade edebiliyorlardı. Lévi Strauss, ilkel insanların sahip oldukları bazı yetilerin günümüz insanı için inanılmaz derecede üstün olabileceğini de ifade etmektedir. Gündüz ışığında Venüs Gezegenini görebilen kabilelerin varlığı bu gezegenin yaydığı ışık düşünüldüğünde inanılmaz görünmektedir. Lévi Strauss, bazı kabilelerin şaşırtıcı bir şekilde bitki ve hayvanları bütün yönleriyle tanıdıklarını gözlemlediğini ifade etmiştir. Lévi Strauss, ilkel insanın bilgisinin temel ihtiyaçları tarafından belirlendiği tespitine sahip olan Molinowski'yi bu konuda eleştirir. O, gözlemlediği bazı kabilelerin temel gereksinimlerinin çok ötesinde bilgilere sahip olduklarını tespit etmiştir. İlkel kabilelerin evrene bakış açılarının rasyonellikten uzak olduğu tespitinde bulunmanın doğru olmadığı ve onların evren anlayışını yansıtan mitlerde tüm insanlık için evrensel olan rasyonel düşünme ilkelerinin mevcut olduğu iddiası Lévi Strauss tarafından sık sık ifade edilmektedir (Lévi Strauss, 1986, s. 27).

“Şurası da bir gerçek ki bazı kafa yapılarının, insanlığın “barbar” döneminde gerçekleştirdiklerini, rastlantı sonucu ya da kısacası çok az bir çabanın ürünü olarak değerlendirirken gerçek çaba, zekâ ve imgelem yetilerini salt son dönemlerin buluşlarına değer gören can sıkıcı bir eğilimleri vardır. Bu sapma bize son derece önemli ve son derece yaygın görüldüğünden ve aynı zamanda kültürler arası ilişkiye doğru bir bakışı engelleyecek bir yapıda olduğundan, söz konusu sapmanın tümüyle dağıtılmasını vazgeçilmez bir gereklilik olarak görüyoruz.” (Lévi Strauss, 1994a, s. 46).

Lévi Strauss'un ilkel kabilenin düşünme tarzında da rasyonel düşünme ilkelerinin mevcut olduğunu iddia etmesi, mevcut Batı anlayışının insanlık için vazgeçilmezliğine ve bu anlamda, Batı'nın tartışılmaz üstünlüğüne bir vurgu olduğu gibi, ilkel kabile insanının dünyasının, modern bakışının tahliline uygun olduğu yargısını da içinde taşımaktadır. İnsanlığın ilk hâli olan ilkel algılayışta rasyonel düşünme tarzının nüvelerinin bulunduğu fikri, kendi içerisinde modern zihniyetin kendi tarihini insanlıkla başlatma çabasının bir tezahürü olarak değerlendirilebilir. Bu yolla, “rasyonalizasyon” süreci ilkel kabile yapılarına kadar götürülerek insanlığın rasyonel düşünme tarzı dışında bir imkâna sahip olamayacağı insanlığa benimsetilecektir. Rasyonel sürecinin özü oluşana kadar, kendi dışındaki düşünme yapılarını akılcı olmamakla suçlayan Batı, bu süreci tamamladıktan sonra insanlık tarihini kendi bakış açısına göre yorumlayabilme haklılığını kazanabilmek için kendi dışındaki düşünüş tarzlarında rasyonel yapıların olduğu iddiasını dile getirmektedir (Zimmerman, 1970, s. 221-223).

Bu nedenle Lévi Strauss ilkel insanın evreni anlama çabası olan miti tanımlarken insanın doğal ortamdan kültür sürecine geçiş evrelerine vurgu yapar. İnsanın doğada kazandığı düşünüş ilkelerini kültüre dönüştürme çabasında mit, süreci kabullenme ve zihnen tanımlayabilme imkânı verir. Mit, kültür-doğa ikilemindeki insanın, kültüre geçişin gerilimini atlatabilmesine ve yeni sürece uyum sağlayabilmesine katkı sunmaktadır. Lévi Strauss'a göre insan, diğer canlılara nazaran kültüre eğilim taşır. İnsan, doğal hâlden kendi üretimi olan kültür ortamına geçerken doğadan aldığı akli ilkeleri kullanır. Doğa, kültürü üretebilmek için insana gerekli zihinsel araçları sunmasına rağmen insanoğlu doğadan kopmanın getirdiği sıkıntıları "mit" aracılığıyla aşmaya çalışmıştır. Lévi Strauss'a göre mit, ilkel insanın zihninde var olan, insanın topraktan bitme olayını anne-babadan doğmayla uyumlu hâle getirebilmek, tarıma geçişi sağlayabilmek, akrabalık ilişkilerine dayalı toplumsal yapıyı sağlayabilmek için başvurduğu söylemsel bir araçtır (Leach,1974, s. 106-108).

Bu anlamda "mit", ilkel insan tarafından insan-doğa ve insan-kültür ayrımındaki gerilimi giderebilmek için kullanılmıştır. Lévi Strauss'a göre doğal yaşamdan kültüre adım atan insanın rasyonel dayanaklara ihtiyacı olmuştur. Mit, doğasında bulunan rasyonel mantık yapısı sayesinde insanın kültürü üretebilmesini sağlamıştır. Lévi Strauss, insanın kültüre geçiş dönemlerinde rasyonalitenin izlerine işaret etmekle, insanın kültür çabasının hiçbir noktasında rasyonaliteden uzaklaşamayacağını ispat etmeye çalışmaktadır. Lévi Strauss, mitin mantık yapısında modern dönemin bilgisayar kurulumuna benzer ilkeler bulunduğu tespitiyle ise söz konusu fiillerin doğrulunu göstermeye çalışmaktadır. Mitlerin tam olarak anlaşılmasının sebebi yapılarında bulunan çok boyutlu ilişki ve modern dünyanın karmaşıklığını gidermek için kullandığı "matematiğe yakın bir tarzının olduğu" söylemi Lévi Strauss'un rasyonalite referanslarıyla düşündüğünün kanıtı olarak gösterilebilir (Lévi Strauss, 1975, s. 168).

Lévi Strauss'un temel amacının, mitin düşünce yapısında evrensel geçerliliği olan bir şema bulup mite dayalı söylemlerin yapısını ortaya çıkarmak olduğu söylenebilir. Bu anlamda Lévi Strauss, mitolojik düşüncede bulunan karşıtlıkların farkına varıp daha sonra da bu karşıtlığı giderme çabası olarak nitelendirdiği mitin düz bir tahlille anlaşılamayacağını vurgulamaktadır. Dünyamızda mevcut olan sibernetik yapıda bulunan iki değişkenli ilişkinin mitin yapısında da bulunduğunu göstererek mitin hikâye gibi okunmakla anlaşılamayacağını savunmaktadır. Lévi Strauss, bunu mit ile bilim arasında köklü bir ayrımın olmadığına kanıt olarak sunmaktadır (Lévi Strauss, 1986, s. 34). O, mitin anlaşılmasında müzik diline benzer bir yapının olmasından dolayı parçalar arası ilişki ve bütün bir yapıyı görebilmeyi sağlayacak bir tekniğe sahip olunması gerektiğini özellikle vurgulamaktadır.

Lévi Strauss'a göre mit, parçaları birbirinden kopuk bir şekilde anlaşılması mümkün olmayan bir yapıya sahiptir. Mitteki bu yapı, müzikteki notaların akışındaki birbiriyle ilişkililik ve bazı notaların tekrarı sayesinde yakalanan bütünsellik mit söylemine benzer yapıların hayatımızda etkinliğini sürdürdüğünün kanıtı olarak görülebilir. O, bunun ortaya konmasını, kültürel farklılığa rağmen insan zihnindeki yapının değişmezliği ve tarihin oluşumunu sağlayan insandaki en temel noktanın keşfi anlamına geleceğini vurgulamaktadır (Koyuncu, 2011, s. 258). Lévi Strauss'a göre müzik, dilde gömülü olan ses yönünü vurgularken mit, dilde gömülü olan anlam yönünü vurgular (Lévi Strauss, 1975, s. 61). Bununla birlikte mitte açıklayıcı bir hücrenin olduğunu ve içeriğinin farklı olmamasına rağmen bunun mitin temel yapısıyla benzer olduğunu belirtir. Ona göre adına mini mit denilebilecek bu hücrenin çok kısa ve yoğun bir yapısı olduğu gibi değişik bir yapıya bürünebilecek bir esnekliği de mevcuttur.

"Benzerlik yönüyle ilgili olarak üzerinde durduğum temel nokta, tıpkı müziksel notada olduğu gibi, miti bir sekans hâlinde anlamamanın olanaksızlığıydı. Bu yüzden eğer bir miti, bir roman ya da gazete yazısını okuduğumuz gibi (yani satır satır, soldan sağa okuyarak) okursak miti anlayamayacağımız açıktır. Çünkü mit bir bütün olarak kavranmalı ve mitin temel anlamının olaylar dizisiyle değil -denebilirse- olaylar paketiyle (bu olaylar öykünün değişik yerlerinde görünse bile) ifade edildiği keşfedilmelidir. Bu yüzden, bir miti aşağı yukarı orkestra parçasını okuduğumuz gibi (bir porteden ötekine değil de tüm sayfayı kavrayarak ve sayfanın başındaki ilk portede yazılı olanın, ancak bunun altındaki ikinci portre, üçüncü portre v.s. lerde yazılı olanların bir parçası olduğu gibi kavranıldığında anlam kazanabileceğini anlayarak) okumak zorundayız." (Lévi Strauss, 1986, s. 53-54).

Lévi Strauss'a göre mitlerin diğer bir özelliği ise, yinelemeye dayalı tarihsel olaylar olması neticesinde değişik durumlarda anlatmak üzere birçok kez kullanılabilmeye uygun olmalarıdır. O, çok farklı kabilelerde birbirine benzeyen mitlerin olmasını, mitin bu özelliğine bağlamaktadır. Mitin bu yapısına rağmen anlatılan öyküler aynı yerde geçmez, aynı insanları etkilemez ve hatta aynı tarihsel dönemlere bile ait değildirler. Bununla birlikte Strauss, mitleri açık bir sistem olan tarih gibi anlamamanın doğru olmadığını ifade etmektedir. Çünkü mitler tekrara uygun bir şekilde aynı öğeleri taşımasından dolayı dural bir yapıya sahiptirler (Lévi Strauss, 1975, s. 49-50).

Herhangi bir mitte bulunan bir balığın rüzgârla savaşa girmesi, mantıksal açıdan bütünüyle yanlış ve olanaksız olmasına rağmen, bu tür sembollerin doğru bir yapısal tahlile tabi tutulmasıyla mitlerde, yaşamdan ödünç alınan imgelerin kullanılmasının sebepleri anlaşılabilir (Lévi Strauss, 1978, s. 90-91). Lévi Strauss'a göre, kavramsal düşünce rolünü oynamak mitsel düşüncenin özgünlüğüdür (Lévi Strauss, 1986, s. 34). Mit, doğadan birebir aldığı sembollerle evrene ve oluşan toplumsal dinamiklere yönelik olarak ürettiği anlamı kavramsallaştırır. Doğadan alınan sembolün, doğasına uygun bir şekilde aktarılan temaya göre yeri belirlenir (Lévi Strauss, 1987, s. 66). Söz konusu

bölgede bulunan insanların fiziki şartlardan kaynaklanan sorunları amaca uygun bir şekilde mitin temasını oluşturmak için kullanılır. Lévi Strauss, akrabalarla cinsel ilişkinin yasaklanması kuralını çözümleyerek bunun, bir toplumun var olabilmesi için ön koşul niteliğindeki dışarıdan evlenme kuralının tersine çevrilmiş hâlinin olumsuz bir biçimi olduğunu ortaya koyar (Lévi Strauss, 1969, s. 29). Bu aynı zamanda doğal-kültür karşıtlığına karşılık gelmektedir. Aile, doğal bir ilişki biçimi değil kültürel olarak belirlenen bir toplumsal bağlantıdır (Lévi Strauss, 1983, s. 13). Bu anlamda totemcilik, ilkel toplulukların kendi aralarındaki karşılıklı ve bütüncül bağlanmalarını hayvan ve bitki türleriyle benzeştirmekten kaynaklanmaktadır.

Lévi Strauss'a göre insan doğadan aldığı akli yapıyı dile dönüştürüp bunun üzerinden toplumsal ilişki ağını kurmaya çalışır. Ona göre ekonominin kuralları nasıl mal ve hizmet dolaşımını, dil bilimsel kurallar bildirim kurallarını belirliyorsa akrabalık kuralları da bir toplumdaki kadın dolaşımını sağlar (Lévi Strauss, 1983, s. 13). Kadın dolaşımını belirleyen ana kuralla ensest ilişki yasaklanarak doğadan kültüre ve dile geçişin imkânı sağlanmış olur. Dil bilim kurallarıyla, akrabalık ilişkilerinin dayandığı toplumsal kurallar arasında benzerlik olduğu fikri, insanlığın ilk hâlinde hareketle tüm insanlık için öngörülebilir bir yapının olduğu kanısına dayanmaktadır. İnsanların tümünde öngörülebilir bir yapının olduğu fikri, Lévi Strauss'u gelecekte bir gün insanlığın ortak bir uygarlık kurabileceği beklentisine sürüklemiştir. Buradan hareketle, kurulabilecek bu yapının bütün farklılıkları yok edeceğini düşünmek de hatalı olabilir. Çünkü ona göre insan, kültür ve uygarlık olarak homojenleştiği hâlde diğer taraftan yeni ayrımlar üretecek bir yapıdadır. Bu nedenle mevcut süreçte ve daha önceki tarihsel dönemlerde insanların birbirinden farklı yapılar üretmiş olmasını Lévi Strauss, insanların birbirinden uzak gruplar ve topluluklar hâlinde yaşamasına bağlamaktadır. Ayrıca, bu farklılığın olması çok da olumsuzlanacak bir durum değildir. Çünkü ilerleme çoğunlukla bu grup ve toplulukların verimli tecrübelerinden kaynaklanmaktadır. Ayrıca bu farklılık ilerde tüm insanlığı kapsayacak bir uygarlığın olabileceği ihtimalini devre dışı bırakmaz. Ona göre insanda bulunan bu ortak akli yapı, ilerde insanlığın beraber yaşayabileceği ortak bir uygarlık ve kültür kurmasına imkân sağlayacaktır (Lévi Strauss, 1986, s. 32). Ayrıca Lévi Strauss'a göre iletişimin artmasının sonucunda meydana gelen tecrübelerin paylaşılması, insanlığın ortak bir uygarlık kurma ihtimalini artırdığı gibi insan özgürlüklerinin yok olmasına da sebep olabilir (Lévi Strauss, 1986, s. 32).

"... Ancak az-iletişim koşulları altında bir şeyler üretilebilir. Şimdi yalnızca tüketici olmamız, dünyanın herhangi bir noktasından ve her kültürden bir şeyler tüketmemiz fakat bu arada bütün özgürlüğümüzü kaybetmemiz olasılığı bizi tehdit ediyor. Tüm dünyada yalnızca bir tek kültür ve bir uygarlık olacağı zamanı düşünebiliriz. Bunun olacağına inanmıyorum çünkü pratikte her zaman çelişkili eğilimler olacaktır; bir yandan homojenliğe diğer yandan yeni ayrımlara yönelik olmak." (Lévi Strauss, 1986, s. 32).

Sonuç

Miti, onu üreten ya da onu sürekli canlı tutan toplumun nesneye ve buna bağlı olarak insanın külli meselelere yaklaşımı olarak görmek mümkündür. Nesneye dair bilginin soluk izlenimler üzerine kurulduğu bir dönemde külli meseleleri vuzuha kavuşturmak için yakın çevreden toplanmış olan izlenimlerin, evrenin ya da insanın varoluşsal sorunlarını çözümünde kullanılması kabul edilebilir bir durumdur. İnsanın nesneye ve kendisine yönelik kümülatif bilgisinin zayıf olduğu bir dönemde sembolik dil, insanın "anlam" ihtiyacını gidermek için başvurulan bir araç olmuştur. Bu nedenle de "yaban" insanın zihin dünyasını modern insanın zihin dünyasının en basit hâli olarak görme yerine insanların her dönemde cevaplamak zorunda kaldığı bazı sorulara karşılık olsun diye miti kullandığını söylemek daha doğru olacaktır.

Mit tahlillerinde Lévi Strauss, sahip olduğu yapısalcı anlayışın izlerini insanın ilk hâlinde aramaktadır. Onda, insanın doğadan kültüre geçiş aşamasında nesnede var olan yapının dile geçtiğini ve bunun sayesinde toplumsal yapıyı belirleyen akrabalık ilişkilerinin doğduğu fikri hâkimdir. Mit, bu süreç içerisinde bireyin ve toplumun yapıya uygun hareket etmesini ve durumu kavramasını sağlayan söylemsel bir araç olarak kendini gösterir. Bu anlamda miti mantıktan yoksun bir yapı olarak anlamak doğru değildir. Çünkü insan var olduğu sürece rasyonalite, kültür yapılarında ve araçlarında daima bir şekilde izleri mevcut olacaktır. Bu, aynı zamanda onların bilimsel açıdan konu edilmesinin de zorunlu koşuludur.

Lévi Strauss'un mit tahlillerinin, onun insanlığın güncel sorunlarını çözmeye yönelik olarak gerçekleştirdiği, insanı yeniden tanımlama çabası olduğu söylenebilir. Antropologlara göre, modern dünyada hayatın aşırı derecede karmaşık bir hâl alması, insanın tanımlanmasını zorlaştırmıştır. Bu nedenle insanın mahiyetine dair sağlıklı bir tanımlama yapılamadığı için güncel sorunların birçoğunun çözülmesinde yetersiz kalınmaktadır. İnsana dair sağlıklı bir yaklaşıma sahip olunabilmesi için hayatı, olabildiğine sade bir şekilde yaşayan "yaban insana" geri dönmek gerekmektedir. Bu yüzden Lévi Strauss, bugün insanın yaşadığı ve çözümünde aciz kaldığı birçok sorunun ancak, ilkel insanın tanımlanabilmesiyle çözülebileceğine inanmaktadır. Bu açıdan mitsel yaklaşımın kaynağında Batı'nın, insana dair herhangi bir hakikatin peşinde olmaktan ziyade, bugünkü insanı karşılaştığı sorunlar karşısında daha güçlü ve dayanıklı kılma amacıyla olduğu söylenebilir.

Kendisinden önceki çalışmalarla kıyaslandığında Strasuss'un mitlere yaklaşımındaki farklılığı açık şekilde görmek mümkündür. O, mitleri psikanalistlerin, insanoğlunun çocukluk döneminin düşünme biçimi olarak görmez. Ayrıca, mit anlatılarının olduğu dönemleri, insanın rasyonalitesinin gelişmediği ve insanoğlunun gerçekliği akli olarak resmedemediği süreçler olarak görmeyi doğru bulmaz. Bunun yerine o, mitlerde bulunan düşünme yapısının bugünkü insaninkine temel anlamda benzediğini, farklı-

laşmanın ise tamamen kullanılan yöntemde olduğu yaklaşımını ortaya koymaktadır. Bu olumlu yaklaşımlara rağmen Batı tarzı rasyonalitenin, ilkel insanda aranması ve var olduğunun ifade edilmesi Batı tarzı rasyonalite tarzının evrensel geçerlilikte olduğunu gösterme isteği ile ilişkilendirilebilir. Mitsel düşünme özelliğine sahip insanları, sahip olduğu felsefi yaklaşımları haklılaştırmak için kullanmak ve buradan hareketle onlara övgülerde bulunma yerine, onların sahip olduğu dünyanın da kendine özgü ve övgüye değer bir anlama sahip olduğunun ifade edilmesi daha objektif bir yaklaşım olurdu.

Aynı şekilde Lévi Strauss'un, ilkel yaşantı biçimlerinde rasyonalitenin izlerini araması, modern yaşam mantığının küresel anlamda daha derinlerde kökleşmesini sağlama amaçlıdır. Daha önceleri, rasyonalite dışı düşünme biçimlerinin olabileceği fikri kabul edilirken; antropolojik çalışmalarla birlikte "mit ve büyü" ile düşünen toplumların bile bu kapsamın dışında olmadığı gösterilmiştir. Modern mantığın doğasında var olan kendi dışındakilerin varlığına tahammülsüzlüğün sonucunda ilkel kabile hayatındaki özgünlük de mitolojik araştırmalarla tartışmaya açılmış ve insanın düşünme doğasına sadece bu yapının hâkim olduğuna dair bir düşünceyle birlikte farklı düşünmenin meşruiyeti de tartışılır bir konum kazanmıştır.

Mitin anlaşılması, insanı bugüne getiren tarihin ve onda daima varolagelen zihinsel yapının ortaya çıkmasını sağlayacaktır. Bunun sonucunda Batı insanının ne tür bir yapıyla tarihe öznellik yaptığı tespit edilecektir. Gerçi mevcut insanın Batı bilim dünyası için araştırma nesnesi hâline getirilmesi sağlanmıştır. Yani Batı dünyasının diğer toplumları istediği gibi kullanabileceği araçsal bir unsur olarak görmekten vazgeçmediği, mit araştırmalarında kendisini ve ötekiyi anlamlandırmakta kullanırken dahi göstermektedir. Ayrıca, mitlerde, rasyonalitenin temeli olan akli bir yapının bulunduğu yaklaşımı, gelecekte Batı rasyonalitesine dayalı, insanlığı kuşatan tek bir uygarlığın kurulacağı fikrini tartışılmaya değer kılmaktadır. Bu durum ise, Batı dünyasının bütün insanlığa hükmetme özlemini mit tahlillerinde de terk etmediğine kanıt olarak gösterilebilir.

Mythos in Claude Lévi-Strauss

Ahmet Uğurlu*

It is recognized that the thought of structuralism appeared with the publishing of *Course in General Linguistics*, which was compiled from the course notes taken by students of Ferdinand de Saussure's to lectures he gave at the University of Geneva, between 1906 and 1911. Opposed to the previous understandings of language, Saussure comes up with new approaches to point out the existence of a structure in language (Culler, 1985, p. 17). While in previous linguistic approaches the words in language were considered independent elements, Saussure proposes to handle them within syntax. The thought of handling the elements of the language in relation to each other supported the idea of a certain specific structure within language. Saussure tried to reveal the opposite sides of this structure and claimed that language exists as a social phenomenon, independent of individual usage, and displays a common structure that cannot be easily changed by the individual. Defining language in this way also supported the idea that language deserved to be studied separately as a new field and it emerge as a new scientific area.

Following the idea that there exists a structure in the elements of the language and that words could not be handled without a syntax, the concept of structure was extended to the sound structure in language by Roman Jakobson. Jakobson showed that similar to the syntactic structure in language there exists a system among sounds. In addition, Jakobson tried to reveal that this structure in sound consists of opposing qualities comparable to those described in the theories of Saussure. Taking lead from Jakobson's approach, Lévi-Strauss sought to determine whether or not another similar structure existed elsewhere. Working on the basis that all humans shared a basic subconscious, he studied myths to see if they displayed similar features. Lévi-Strauss went on to defend the idea of a similar phenomenon to the harmony and structure found by Roman Jakobson, but in anthropology and studies of myth, and was therefore the

* Dr., Abant İzzet Baysal University, Department of Philosophy and Science of Religion.
Correspondence: dusunurugurlu@hotmail.com, Address: Abant İzzet Baysal Üniversitesi, Gölköy Kampüsü, 14280, Bolu, Turkey.

first person to apply the structuralist approach of linguistics outside its original field (Işık, 2000, p. 37). For him, linguistics has an exceptional position since it has taken a systematic structure and clarified its basic fields of discussion earlier than other sciences (Lechte, 2006, p. 125). As a result of this, Lévi-Strauss tried to prove that a structure similar to the one assumed by the structuralists in linguistics, existed in all phases of human thought, including the most primitive ones (Lévi-Strauss, 1983, p. 13). Lévi-Strauss' structuralism also influenced other fields, from literature to art and cinema and has raised a significant current in academic thought, gaining ground (Lévi-Strauss, 2001, p. 4).

Jean Piaget notes that in order to talk about a structure in any phenomenon it has to carry three basic qualifications. The first fundamental qualification of a structure is that its whole consists of a unification of its components. The second feature is the presence transformation that implies the structure is not static. And the final feature is the self-regulated limiting of this transformation (Piaget, 1982, pp. 12-20).

Madan Sarup too claims that structural linguistics fulfills four basic functions. Structuralism drew attention from studies on the consciousness of linguistic phenomena to studies of the extra-structural unconscious. Secondly, instead of handling existing terms as independent ones, Sarup claims that it aims to analyze the relationship among these terms; thirdly, restated the concept of syntax, and finally pursued discovery of general rules (Sarup, 1997, p. 66).

In this regard, humankind has always been in an effort to give meaning to the "universe" it lives in and its "existence" in relation to that. In this effort, the existence of the sky, the earth, the sea and the mountains take an important place with respect to the emergence of the universe. Moreover, the human's coming to existence and the struggle of good and evil are also among the phenomena which human beings have tried to grasp. In the pre-historic era, the effort of meaning-giving had not been realized in the form of defining or depicting phenomena in accordance with facts. Instead, by using symbols regarding the universe and the human's life struggle, a world of meanings was created (Lévi-Strauss, 1978, pp. 90-91). Therefore, it is possible to define the myth as "sacred narratives", used to explain the universal existence of humankind, and from that the existence of a community in a certain region (Eliade, 1993, p. 13). Lévi-Strauss tried to figure out whether a similar structure to the one in languages exists elsewhere too by studying them. Supposing a common intellectual structure in humankind, Lévi-Strauss defended that the same thing applies for myths as well (Lévi-Strauss, 1975, p. 168). It is possible to claim that the root of Lévi-Strauss' approach is the principle of defining the human being around an idea that is immanent in Western thought (Lévi-Strauss, 1977, p. 31). In other words, scientists and thinkers of the West start with the same premise in defining the "other." Hence, the aim of this study is to reveal how Lévi-Strauss used the data he collected regarding local tribes by analyzing their myths to defend the premises of modern Western thought (Lévi-Strauss, 1977, p. 31).

The sacred narratives utilized a symbolic language, as there lacked an understanding and ability to use knowledge about the “phenomenon”. Symbolic language is directed toward the creation of the imaginary world of the human through the image of each element expressed in a myth. This is because it is not possible for the human being to form an intelligible world of meaning in order to shape their life without first giving meaning to the universe they are in. The use of symbolic language in myths does not mean that they are products of the imagination utterly disconnected with reality (Eliade, 1993, p. 13). Even though myths appeal to the symbols of the imagination they are not disconnected with reality. This is because myths present reality in a way to visualize it in the imaginary. Hence it is possible to consider the mythos as the narration of “reality” in a surreal way.

This feature of mythos made the world comprehensible to people who did not produce culture or were still living in the wild. Therefore, Western anthropologists start with the binary opposition of nature versus culture in defining the historical process of development of human beings. Studies on the origins of the human being based on the supposition that humankind arrived its current stage after certain evolutionary processes, appeal to the binary of nature-culture opposition. As a result, since understanding the transition of humankind from natural to civil life would lead us to define the early stage of humankind’s world of meaning, exploring mythos as the first styles of thought gains broader importance (Leach, 1974, pp. 106-108). Thus, the answer to the question of how humans gave up simply moving with natural instincts and maintained cultural development will gain clarification (Lévi-Strauss, 1963, p. 31). Similarly, the sophisticated intellect and culture of contemporary humans constitutes the biggest barrier for defining humankind comprehensively. Just as discerning the elementary or original form of the human being would facilitate in helping to gain a comprehension of the content of humankind, it would also help in providing the possibility of finding an approach appropriate to contemporary mankind. When this is achieved, many current problems regarding human beings would find further definition and be resolved with greater ease. Amongst the primary problems of humankind today comes approaches on racial superiority and the fading of individualistic features vis-à-vis the extreme universalistic emphasis of the modern world (Lévi-Strauss, 1994a, p. 19). Lévi-Strauss thinks that in order to understand these modern problems it is necessary to analyze mythos as “primitive man’s” way of comprehension. For Lévi-Strauss, humanity moves toward a more homogenizing culture and civilization compared to ancient times. The outcome of this process would threaten difference and the cultural diversity that has been maintained throughout human history. For him, the priority of the anthropologists should be getting an approach to resolve this current problem. Lévi-Strauss does not target a universalizing essence for progress here. Although he seems to search for a universalizing essence, he believes in the continuity of interracial and intercultural difference (Lévi-Strauss, 1994a, p. 85).

In relation to this, for Lévi-Strauss, understanding mythos, the primitive man's way of thought, would today draw light on the "nature-culture" distinction that has so far been left in the dark (Lévi-Strauss, 1969, p. 4). The primitive man used "mythos" as a means to transit from "natural" living to "civil/cultural" living (Lévi-Strauss, 1977, p. 4). Decoding the meaning deep inside mythos by analyzing it would promote the self-definition of humankind as well as support the nature of "reason" as the founding element of "culture" (Lévi-Strauss, 1987, pp. 53-54). Lévi-Strauss, who studied mythos with such aims, presupposes that "the rational thinking" essential to modern thinking was also dominant in mythos. For him, since rationality is the very basic way of thought, it is possible to get evidence from anthropological study of humankind to support this conclusion (Lévi-Strauss, 1987, p. 21).

The idea that people used mythos as a method or tool in order to understand the universe, had a world of meaning as contemporary people do and that the meaning could only be possible with the principle of order, led Lévi-Strauss to believe in the existence of a universal "rational structure" (Koyuncu, 2011, pp. 253-262, 258). Mythos studies would lead us to understand the obscure early stages of humanity via the invention of this "universal rational structure." In this regard, Lévi Strauss proposes to compare the primitive man with contemporary man (Lévi Strauss, 1994b, p. 34).

For Lévi-Strauss, human beings always had a common "rational structure" in their nature despite cultural differences (Köse & Kodal, 2011, p. 6). For him, the method of revealing this structure is to find out the basic similarities between the ways of thought adopted by primitive humans with mythos and the way of thought adopted by modern humans with tools of the modern world (Lévi-Strauss, 1987, p. 53). Lévi-Strauss, reveals this similarity in music and the processing of computers, and he tries to prove the inevitability of "rational thought" for humankind and the power of contemporary philosophy of science (Lévi-Strauss, 1979, p. 13). The similarity between the meaning attained through the repeat of notes in music and the structure in mythos that transforms the individual's cognition may help us to understand mythos (Lévi-Strauss, 1974, p. 298).

Lévi-Strauss defends that mythos could be a subject of science in this regard and rejects the approaches that considers myth meaningless and unworthy of study. For him, though there is no perfect proximity between the natural and cultural sciences, there is a proximity that would make a formal benefit possible (Lévi-Strauss, 1986, p. 23). This proximity displays that myths, which constituted peoples' way of understanding life in pre-historical times, can be explained scientifically. For Lévi-Strauss, therefore, evaluating mythos to understand the roots of human development rather than considering them as belonging simply to the dark ages of humanity would be more accurate and fruitful (Lévi-Strauss, 1986, p. 31).

It is possible to see myth as the human's, or the myth producing societies', approach to the object and grand issues. It is acceptable for people to use the observances collected from their close environment in the resolution of the ontological problems of humankind, or in the explanation of grand issues whenever knowledge about the object was founded upon pale impressions. In any period when humankind has limited cumulative knowledge of the object and of themselves, symbolic language has been a tool to meet the need for meaning. Therefore, it is better to say that humankind, when lacking certain tools to understand the universe and the self; has used myth as a tool to answer the questions of every era rather than considering the intellect of "primitive" man simpler than the intellect of modern man.

In his analysis of mythos, Lévi-Strauss traces the structuralist approach in the elementary forms of humanity. He thinks that in the stage of transfer from nature to culture, the structure in the object has been transferred to language and because of that the relations of kinship which determined the social structure emerged. The myth appears as a discursive tool to provide the individual and the society a way to comprehend the situation and move in accordance with the structure. On this view, therefore, it is incorrect to consider myth as an irrational structure (Leach, 1985, p. 20), because as long as humans exist, the traces of rationality will persist in our cultural structures and tools (Lévi-Strauss, 1976, p. 115). This is also a precondition for making them a subject matter of scientific enquiry.

It is possible to describe Lévi-Strauss's analysis of mythos as an endeavor to redefine humanity in order to resolve its contemporary problems. For the anthropologists, the increasing sophistication of life in the modern world has made it difficult to define the human being. For this reason, lacking a sound definition of the essential nature of humankind makes finding solutions to most contemporary problems difficult. To have a reasonable understanding of the human, it is necessary to turn back to "primitive man", who lived as simply as it is possible to live. Therefore, Lévi-Strauss believes that many of the unresolved contemporary problems can only be resolved by analyzing "primitive man". In this respect it is possible to say that at the root of the mythical approach of the West, instead of tracing the truth of human being, there lies the aim of making the modern individual stronger and more powerful vis-à-vis current problems. It is possible to see the difference in Lévi-Strauss' approach to myths when compared to previous studies. He neither considers the myths as an infantile way of thought as psychoanalysts do, nor does he consider the mythical era as one when humanity lacked rational capacities and could not explain reality rationally. Instead, he supposes that the mentality present in mythos is similar to the one held by humans today and that the major difference is the methods used. Despite such positive attitudes, tracing the Western style of rationality to primitive man can be linked to a will to display the universal validity of Western style rationality.

Contra Lévi-Strauss, a fairer approach would claim that mythically thinking people had an authentic world of meaning that is worthy of praise itself, rather than being only instrumentally useful in providing a means of justifying a contemporary and Westerncentric philosophical outlook.

Lévi-Strauss' tracing rationality in elementary forms of life is based on the aim of making the modern form of life universally acceptable and deeply rooted. While previously irrational ways of thought had been found faulty by the modern Western thinking, with anthropological studies even the societies with "myth and magic" now achieve a right to be interpreted and included on rational grounds (Zimmerman, 1970, pp. 221-223). As a result of intolerance to the existence of "the other" as immanent in modern reasoning, the authenticity of primitive tribal life has been opened up to debate via studies of myth and the claim that a single structure dominating the nature of human thought made the legitimacy of heresies from rational thought questionable.

Understanding myth would reveal the ever-lasting mentality and history that carried humankind to its present state. In turn, this will establish what kind of structure it is within which the Western individual had been the subject of history. Indeed, contemporary man had already been a subject of research for Western science. In other words, with the study of myth the Western world did not give up considering other human collectivities as a means to be used as it wishes in order to understand itself and others. In addition, the approach where it is believed that there exists a rational structure in mythos which paved the way for rationality makes worthy of discussion the idea that in the future there will be established a unique civilization based on Western rationality encompassing all humanity. This can be taken as evidence to show that the desire of Western world to dominate the whole world is still alive in studies of myth.

Kaynakça/References

- Culler, J. (1985). *Saussure* (Çev. N. Akbulut). İstanbul: Afa Yayınları.
- Eliade, M. (1993) *Mitin özellikleri* (Çev. S. Rifat). İstanbul: Simavi Yayınları.
- Işık, İ. E. (2000). *Öznenin dili*. İstanbul: Bağlam Yayıncılık.
- Koyuncu, A. (2011). Lévi Strauss yapısalcılığı. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 26, 253-262.
- Köse, O. & Kodal, T. (2011). Claude Lévi-Strauss'un mit çözümlemeleri üzerinden resimlerarasılık perspektifinde resim değerlendirilmesi. *Süleyman Demirel Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi Sanat Dergisi, ART-E*, 4(7). <http://edergi.sdu.edu.tr/index.php/gsfdsd/article/viewFile/2772/2454> adresinden edinilmiştir.
- Leach, E. (1974). *Claude Lévi Strauss*. Chicago: The University of Chicago Press.
- Leach, E. (1985). *Lévi-Strauss* (Çev. A. Ortaç). İstanbul: Afa Yayınları.
- Lechte, J. (2006). *Elli çağdaş düşünür* (Çev. B. Yıldırım). İstanbul: Açılım Kitap.

- Lévi-Strauss, C. (1963). *Structural anthropology* (Trans. C. Jacopson). New York: Penguin Books.
- Lévi-Strauss, C. (1969). *The elementary structures of kinship* (Ed. J. H. Bell, & J. R. von Strumer). Boston: Beacon Press.
- Lévi-Strauss, C. (1974). *Tristes tropiques* (Trans. J. Weightmen, & D. Weightmen). New York: Atheneum.
- Lévi-Strauss, C. (1975). *Mitin yapısı* (Çev. F. Akerson). İstanbul: Felsefe Arkivi.
- Lévi-Strauss, C. (1976). *Structural anthropology 2* (Trans. M. Layton). New York: Penguin Books.
- Lévi-Strauss, C. (1978). *The origin of table manners* (Trans. J. Weightmen, & D. Weightmen). New York: Harper & Row.
- Lévi-Strauss, C. (1979). *Myth and meaning*. New York: Schocken Books.
- Lévi-Strauss, C. (1983). *Din ve büyü* (Çev. A. Güngören). Ankara: Yol Yayınları.
- Lévi-Strauss, C. (1986). *Mit ve anlam* (Çev. Ş. Süer & S. Erkanlı). İstanbul: Alan Yayıncılık.
- Lévi-Strauss, C. (1987). *Anthropology & myth* (Trans. R. Willis). New York: Basil Blackwell.
- Lévi-Strauss, C. (1994a). *İrk, tarih ve kültür* (Çev. H. Bayrı, R. Erdem, A. Oyacıoğlu & I. Ergüden). İstanbul: Metis Yayınları.
- Lévi-Strauss, C. (1994b). *Yaban düşüncesi* (Çev. T. Yücel). İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Piaget, J. (1982). *Yapısalcılık* (Çev. F. Akatlı). Ankara: Dost Kitabevi Yayınları.
- Sarup, M. (1997). *Postyapısalcılık ve postmodernizm* (Çev. A. Güçlü). İstanbul: Ark Yayıncılık.
- Zimmerman, R. (1970). *Lévi Strauss and the primitive* (Ed. N. Hayes, & T. Hayes). London: Cambridge Press.